

Vad ska enligt styrdokumenterna för Historia 1a1 och 1a2/1b tas upp om källor och källkritik?

Länkar till Skolverkets webbplats (för historia): [Kommentarer](#), [Bedömningsstöd](#).

Ämnesplanen för kursen 1a1 anger som centralt innehåll ”Tolkning och användning av olika slags källmaterial”. Motsvarande punkt för 1a2 (och 1b) lyder: ”Kritisk granskning, tolkning och användning av olika slags källmaterial utifrån *källkritiska kriterier och metoder* (min kurs.)”.

Hur ska detta förstås? Vad skiljer mellan kurserna? Vi vänder oss först till relevanta avsnitt i kommentarmaterialet för historia för att få begreppen definierade:

Om källor och källkritik i Skolverkets kommentarer till Historia

Källkritisk metod (historieteori och källkritik, sid 2)

Till den *historiska metoden* räknas bland annat källkritisk metod. Den kan innebära att först söka källor genom att välja bland ett antal olika källor utifrån deras förmodade relevans för en viss fråga. I nästa steg kan de källkritiska kriterierna om beroende, samtidighet och tendens tillämpas i en granskning av dessa källor. Genom hela processen prövas olika tolkningar av källornas innehåll, tillkomsthistoria och funktion. Källornas relevans kan oftast bara avgöras i förhållande till den fråga utifrån vilken de granskats.

Tolkning och användning (Begrepp i kursen Historia 1a1, sid 7)

Att *tolka* en källa innebär att förstå hur och i vilket syfte den tillkommit samt vilken betydelse den har för att besvara en viss fråga. Att *använda* en källa är att sätta den i ett sammanhang med annan historisk kunskap för att kunna dra slutsatser och besvara en viss fråga. I praktiken samspelar tolkning och användning av en historisk källa. Den historiska kunskapen ger förståelse för källans tillkomst och källan fördjupar den historiska kunskapen.

Granskning, tolkning och användning (Centralt innehåll i 1a2, sid 9)

Att *granska* och *tolka* en källa innebär att kunna relatera den till liknande källmaterial, förstå hur och i vilket syfte den tillkommit samt vilken betydelse den har för att besvara en viss fråga. Granskning betyder också att källans äkthet genom relation till liknande material och den historiska kontexten ifrågasätts. Detta kan leda fram till en värdering av de olika källornas betydelse och relevans. Att *använda* en källa är att sätta den i ett sammanhang med annan historisk kunskap för att kunna dra slutsatser och besvara en viss fråga. I praktiken samspelar tolkning och användning av en historisk källa. Den historiska kunskapen ger förståelse för källans tillkomst och källan fördjupar den historiska kunskapen.

Den källkritiska metoden innebär inte bara att värdera källans äkthet och relevans utan också att genom historiska frågeställningar formulera fruktbara frågor som ger relevans åt en given källa. Så kan exempelvis en hårt vinklad partsinlägga om ett tidigare politiskt skeende i memoarform vara en dålig källa till det politiska skeende som skildras, men en bra källa till hur en viss part använder historia för att i efter-hand rättfärdiga senare ställningstaganden.

Slutsats: Begreppen har sin specifika innebörd men är svåra att separera. Tolkning och användning samspelar och tolkning förutsätter att man granskar. Vi blir inte mycket klokare vad gäller frågan om vad som skiljer 1a1 från 1a2/1b ifråga om källor och källkritik. Vi vänder oss därför till Skolverkets bedömningsstöd för historia!

Om källor och källkritik i Skolverkets bedömningsstöd för Historia 1a1 och 1a2/1b

Skillnaden i centrala innehållet om arbetet med källor i kurserna uppmärksammas. Från sid 12 i bedömningsstödet hämtar vi följande nyckelmeningar (ordet granska understruket av mig):

I ämnesplanen står: ”I båda kurserna ska det skapas förutsättningar för eleverna att utveckla *Förmåga att söka, granska, tolka och värdera källor utifrån källkritiska metoder och presentera resultatet med varierande uttrycksformer.*” (Ämnesplanen/ämnets syfte, punkt 4)

”I det **centrala innehållet** skiljer sig dock formuleringarna om källhantering åt mellan Historia 1a1 och Historia 1b. För Historia 1a1 används formuleringen: *Tolkning och användning av olika slags källmaterial.* För Historia 1b är den mer omfattande: *Kritisk granskning, tolkning och användning av olika slags källmaterial utifrån källkritiska kriterier och metoder.*”

Dessutom påpekas att: ”I **kunskapskraven** för Historia 1a1 finns ordet granska med på nivå E, men inte för C och A.” Detta kommenteras emellertid med: ”Att tolka och att värdera olika tolkningsmöjligheter är dock omöjligt att göra utan att värdera källorna mot de principer som finns i källkritisk metod, det vill säga att granska. Därför får vi förutsätta att kravet att granska källan finns med implicit, även i de kunskapskrav där det inte nämns explicit.”

Slutsatsen blir ändå att de skilda formuleringarna i det centrala innehållet måste innebära en begränsning i kraven för 1a1. Sammanfattningsvis på följande sätt:

- ”Begränsningen i de centrala innehållet visar att det på kurs Historia 1a1 inte kan ställas samma krav på att alla aspekter av kritisk granskning och källkritik ska behandlas i undervisningen.”
- ”En Historia 1a1-elev behöver vidare inte heller kunna hantera och hinna granska ett lika stort antal källor som en elev på Historia 1a2, eller Historia 1b.”
- ”I bedömningsstödet blir också den del av kunskapskravet som handlar om referensramkunskap aktuellt eftersom det förutsätts att ett välgrundat resonemang underbyggs av relevanta historiska kunskaper. Beroende på uppgift och vilket utrymme det aktuella historiska skeendet fått i kursen kan det också här bli så att det inte krävs lika omfattande kunskaper för Historia 1a1-eleverna.”¹

Och slutligen, beträffande bedömning: ”Kraven för C och A under bedömningsaspekten *Värdera* i **bedömningsmatrisen** tolkas alltså inte på samma sätt för båda kurserna. För nivå C på Historia 1a1 krävs inte, på samma sätt som i Historia 1b, att eleven ska behärska källkritiska metoder. Därför utgår i bedömningsstödet kravet på att kunna hantera flera kriterier på denna nivå. Eleverna behöver dock kunna hantera flera källor, men inte kunna visa hur olika källor styrker varandra på C-nivån för Historia 1a1.”

¹ Beträffande referenskunskap sägs inledningsvis i bedömningsstödet (sid 3) att: ”För undervisningen i skolan betyder detta att vi inte kan öva källkritik i renodlade, avgränsade metodövningar, utan att källhantering måste betraktas som en sammansatt övning där källvärderingen relateras till de historiska frågorna och till de historiska kunskaper som ingår i ett historiskt sammanhang.”